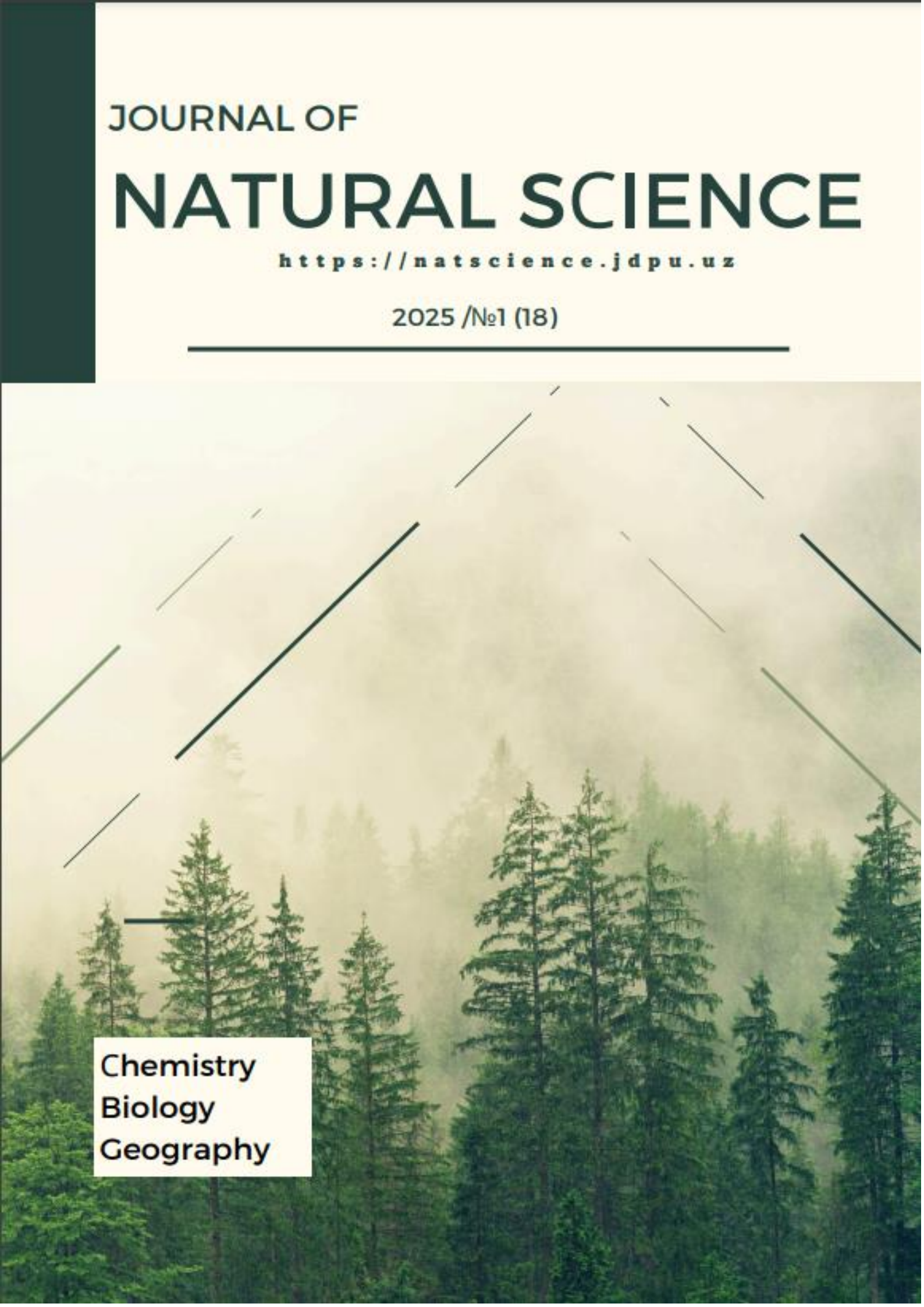

JOURNAL OF

NATURAL SCIENCE

<https://natscience.jdpu.uz>

2025 /№1 (18)

Chemistry
Biology
Geography

<u>TAHRIR HAY’ATI</u>	<u>TAHRIRIYAT A’ZOLARI</u>
Bosh muharrir Yaxshiyeva Z.Z. k.f.d., professor	<u>Bosh muharrir</u> Yaxshiyeva Zuhra Ziyatovna k.f.d., professor <u>Tahririyat a’zolari:</u> 1. Yaxshiyeva Z.Z. – k.f.d., professor JDPU. 2. Shilova O.A. – k.f.d., professor I.V. Grebenshikov nomidagi Rossiya FA Silikatlar kimyosi instituti. 3. Markevich M.I. – f.m.f.d., professor Belarussiya FA. 4. Elbert de Josselin de Jong – professor, Niderlandiya. 5. Anisovich A.G. – f.m.f.d., professor Belarussiya FA. 6. Kodirov T. – k.f.d., professor TKTI. 7. Abduraxmonov E. – k.f.d., professor SamDU. 8. Nasimov A. – k.f.d., professor SamDU. 9. Smanova Z.A. – k.f.d., professor O’zMU. 10. Mavlonov X. – b.f.d., professor JDPU. 11. Usmanova X.U. – professor URUXU. 12. Qutlimurodova N.X. – k.f.d., dotsent O’zMU. 13. Nuraliyeva G.A. – dotsent O’zMU. 14. Sultonov M.M. – k.f.d., dotsent JDPU. 15. Xudanov U.O. – t.f.n., dotsent JDPU. 16. Murodov K.M. – dotsent SamDU. 17. Abduraxmonov G’.– dotsent O’zMU. 18. Yangiboyev A. – k.f.f.d., (PhD), dotsent O’zMU. 19. Xakimov K.M. – g.f.n., professor v/b. JDPU. 20. Azimova D.E. – b.f.f.d., (PhD) dotsent. JDPU. 21. G’o’dalov M.R. – g.f.f.d., (PhD), dotsent JDPU. 22. Ergashev Q.X. – dotsent TDPU. 23. Orziqulov B. – k.f.f.d., (PhD) O’zMU. 24. Kutlimurotova R.H.-SVMUTF 24. Xamrayeva N. – dotsent JDPU. 25. Rashidova K. – dotsent JDPU. 26. Inatova M.S. – dotsent JDPU.
Muassasa Jizzax davlat pedagogika universiteti	
Jurnal 4 marta chiqariladi (har chorakda)	
Jurnalda chop etilgan ma’lumotlar aniqligi va to’g’riligi uchun mualliflar mas’ul.	
Jurnaldan ko’chirib bosilganda manbaa aniq ko’rsatilishi shart.	

Jizzax davlat pedagogika universiteti Tabiiy fanlar fakulteti

Tabiiy fanlar Journal of Natural Science-elektron jurnali

<https://natscience.jdpu.uz>

KOSMETIKA VA PARFYUMERIYADA ORGANIK KIMYOVIY

MODDALAR

Uralova Yulduz Olimjon qizi – JDPU talabasi

Sidiqova Xulkar G'ulomovna – JDPU dotsenti

Anotatsiya: Kosmetika va parfyumeriya sanoati organik kimyoning muhim sohasi bo‘lib, inson ehtiyojlariga mos estetik va funksional mahsulotlar yaratishga asoslanadi. Ushbu sohada organik moddalar mahsulot sifatini oshirish, inson salomatligini saqlash va atrof-muhitga zarar yetkazmaslik maqsadida qo‘llaniladi.

Kalit so‘zlar: kosmetika, parfyumeriya, organik kimyo, tabiiy moylar, polimerlar, konservantlar, efir moylari.

Kosmetik mahsulotlar bizning hayotimizda katta o‘rin egalladi. Lekin eng muhimi shundaki, kosmetika mahsulotlari tarkibida ko‘plab kimyoviy moddalar mavjud va iste‘molchilar vaqt o‘tishi bilan bu kimyoviy moddalar inson terisiga qanday ta‘sir qilishini bilishmaydi.

Ayniqsa, yaqinda tabiiy va organik atamalar har bir sohada o‘z o‘rnini ola boshladi. Bu tarmoqlarning boshida “Kosmetika sektori” turadi.

So‘nggi yillarda kosmetika sohasida eng ko‘p e‘tiborni tortgan mahsulotlar tabiiy va organik kosmetikadir. Parfyumeriya (frans. parfum - yoqimli hid, atir) - teri, soch, kiyimlarni xushbo‘y qiluvchi, shuningdek, gigiyenik vosita sifatida qo‘llanadigan mahsulotlar. Qadimda xushbo‘y moddalar sifatida faqat tabiiy mahsulotlar (efir moylari, balzam va boshqalar) ishlatilgan [1]. Organik kimyo rivojlanishi natijasida efir moylari va hayvon mahsulotlari (anbar, mushk) bilan bir qatorda parfyumeriya mahsulotlari tayyorlashda sintetik xushbo‘y moddalardan foydalanila boshlandi.

Atir, upa, atir sovun, lab bo‘yoklari, odekolon, xushbo‘y suv, shuningdek, ter va uydagi noxush islarni yo‘qotishda qo‘llanadigan dezodorantlar, tirnoq va soch loklari ham parfyumeriya mahsulotidir [2]. Biz quyida kosmiteka va parfyumeriya

mahsulotlarining asosiy tarkibi hisoblangan organik birikmalarning ayrimlariga to'xtalib o'tamiz.

Asosiy organik kimyoviy moddalar:

1. Moylar va yog'lar:

Tabiiy moylar: Kokos moyi, zaytun moyi va jojoba moyi terini oziqlantirish, namlash va himoya qilishda qo'llaniladi.

Sintetik yog'lar: Mineral moylar va silikonlar mahsulot silliqqligini ta'minlaydi.

2. Yuzaga faol moddalar (surfactants):

Sovun, shampun va yuz yuvish vositalarida ishlatiladi. Masalan, Sodium Lauryl Sulfate (SLS) va Sodium Laureth Sulfate (SLES).

3. Parfyumeriya spirtlari: Parfyumeriyada etanol kabi spirtlar aromatik moddalarni eritish va tarqatishda asosiy rol o'ynaydi.

4. Aromatik birikmalar:

Tabiiy: Atirgul va yasmin moylari, tsitrus mevalaridan olingan aromatik moddalar.

Sintetik: Etilvanillin, kumarin, musk kabi moddalar arzon va barqaror hid yaratadi.

5. Polimerlar:

Carbomer: Jel hosil qiluvchi modda.

Polyethylene Glycol (PEG): Namlantiruvchi va barqarorlashtiruvchi xususiyatga ega.

6. Konservantlar:

Mahsulot yaroqlilik muddatini uzaytirish uchun ishlatiladi. Masalan, parabenlar va benzoy kislotasi [3].

7. Rang va pigmentlar:

Tabiiy: Carmin qizil pigment sifatida qo'llaniladi.

Sintetik: Azo-bo'yoqlar mahsulotlarga rang beradi.

8. Efir moylari:

Lavanda moyi tinchlantiruvchi, choy daraxti moyi antiseptik ta'sir ko'rsatadi.

Kosmetika va parfyumeriyada organik kimyoviy moddalar mahsulotning samaradorligi va xavfsizligini oshirishda muhim rol o‘ynaydi. So‘nggi yillarda ekologik xavfsizlikka e'tibor qaratilib, tabiiy va zararli ta'siri kam bo‘lgan alternativlarga o‘tish jarayoni kengayib bormoqda. Bu esa organik kimyoning yanada rivojlanishiga olib keladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Aulton M.E. - "Pharmaceutics: The Science of Dosage Form Design".,2019.
2. Rieger M.M. - "Harry's Cosmeticology", 2021.
3. "Handbook of Cosmetic Science and Technology" (edited by André O. Barel, Marc Paye, Howard I. Maibach), 2000